

- 1 *Resa [...]* || IV.
 2 *Ryska Karelen* || Archange[lska]
 3 Mscr KK Coll. 539.27.2 (Varia 2.2) p. 203–250) consists of notebooks or loose sheets, the size of which is ca. 18.5 x 23 cm. Castrén formulated this version for *Nordiska resor och forskning* I on the basis of the report he delivered to the Finnish Literature Society in the autumn of 1839 (Castrén 1852c). It was discussed at the meeting of the society on 6 November 1839 (SKSA B1611, minutes 6 Nov. 1839 appendix 29), and the original copy is kept in SKSA A1938. As the original version differs considerably from the published one, both versions are published here separately beginning with the travelogue written for NRF.
- 4 *Resa till [...]* || IV.
 5 *Ryska Karelen* || Archangelska Gouvernementet
 6 Academician Anders Johan Sjögren (1794–1855) in particular promoted this idea. The decision for undertaking an expedition was made and a general plan was accepted on 18 May (o. st.), 1838. There was no unanimity, though, on how the expedition should be realized and to whom the task should be given, and the final decision was not made until August 27, 1841. Сухова – Таммиксаар 2005: 28–30; Branch 1999: 130–131; Tammi 2009: 143. (TS)
 7 *blifvit* || 1. plötsligt ~ || 2. plötsligen ~
 8 *afbrutna* || 1. ~, emedan en annan, mera maktpåliggande krigsexpedition || 2. ~, emedan en krigisk expedition || 3. ~, emedan en plötslig krigsrustning till *Chiva* för det närvarande tog statens medel i anspråk
 9 *sade [...]* weta || kunde ej upplysa mig
 10 *expeditionen* || ~, utan
 11 *derpå* || ej
 12 The Finnish Literature Society decided to give Castrén the above-mentioned

❖ 203 ❖

5 *Resa¹ till Ryska Karelen²* *år 1839.³*

❖ 205 ❖

Resa⁴ till Ryska⁵ Karelen

Wid min återkomst ifrån Lappland hörde jag ifrån flera håll omtalas, att en wetenskaplig expedition innan kort skulle af Kejsrerliga Wetenskaps-Akademien i Petersburg utrustas till Sibirien, och att man wid denna expedition önskade fästa en Finne i och för undersökningen af åtskilliga i Sibirien boende, med den finska stammen befryndade folkslags språk och ethnographiska förhållanden.⁶ I hopp att tilläfwentyrns erhålla detta förtroende inledde jag med en wid academien engagerad landsman, H[er]r Sjögren, en korrespondens, som hade till påföljd, att jag oförtöfwadt måste påbegynna förberedande studier i och för resan. Dessa fortsatte jag oafbrutet intill våren 1839, då H^r Sjögren underrättade mig, att till❖rustningarna för den wetenskapliga expeditionen blifvit⁷ afbrutna⁸. H^r Sjögren sade⁹ sig ej weta, om och när det åter kunde blifva fråga om den wetenskapliga expeditionen¹⁰. Han rådde mig blott att derpå¹¹ ej bygga några framtida förhoppningar, utan alldeles oberoende af akademien inrätta mina studier efter eget behag. Knappt hade jag emottagit dessa underrättelser, förrän jag wände mig till finska Litteratur[-]sällskapet, med anhållan om

ett understöd i och för en redan förrut påtänkt resa till de i Archangelska Gouvernementet boende Karelare. Sällskapet willfor med beredvilighet min begäran och tilldelade mig ett understöd af 300 Rub[el] B[an]co-Assign[ationer] för

207 fyra sommar[-] månader.¹² Beledsagad af tvenne unga Studenter J. M. och J. R. Tengström¹³ afreste jag i början af Maj månad 1839 ifrån Helsingfors och återwände dit i medlet af September. Min öfver nämnda resa till Litteratur-Sällskapet afgifna redogörelse lyder med smärre tillägg och förändringar sålunda:

Såsom¹⁴ ändamål för denna resa¹⁵, hade jag för Sällskapet uppgifvit, att jag wille samla sånger, sagor, traditioner och alla slags upplysningar till Kalewala.¹⁶ Min önskan att göra just dessa ämnen till resans syfte grundade sig på en af mig redan länge närd plan att utarbete en finsk mythologie och en svensk öfwersättning af Kalewala.¹⁷ I och för det mythologiska arbetet

208 innehöllo wisserrigen Kalewala och andra äldre run-samlingar¹⁸ ett rikt material; men det syntes mig likwäl sannolikt, att de ännu osamlade trollrunorna, sagorna och mundtliga traditionerna kunde lemna många för mythologien wigtiga bidrag. Mera än dessa ämnen intresserade mig likwäl för tillfället öfwersättningen af Kalewala, emedan den i sjelfwa Finland war af behofwet påkallad och för utländningen utgjorde det enda medlet, hvarigenom han för det närwarande kunde göra sig förtrogen med vårt national-epos. Öfvertygad om wigten af nämnda arbete hade jag redan förrut gjort början dermed, men i brist på tillfredsställande¹⁹ ordböcker²⁰ och andra nödiga hjälpmedel sett mig föranledd att afstå ifrån företaget, tills det blefve mig

sum of money in its meeting on 1 May 1839. Castrén had applied for 200 roubles, but his abilities were considered worth a larger sum. SKSA B1611, minutes 1 May 1839. See below for a comment on internal disputes within the society and Castrén's position in them.

The sum given to Castrén was equivalent to ca. 86 silver roubles, one silver rouble being worth 3.5 paper roubles. See e.g. Sjögren 1955: 246. (TS)

- 13 Johan Martin Jakob af Tengström (1821–1890), later Dr. Med., and Johan Robert Tengström (1823–1847), later Docent of Philosophy. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15653>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15660>. (TS)
- 14 SKSA A1938 report begins here.
- 15 denna resa || den resa jag under sistlidne sommar på Finska Litteratur-sällskapet's bekostnad verkställde till Ryska Karelen
- 16 The first version of the *Kalevala*, known as the *Old Kalevala* was published in 1835–1836, but the collection of material was continued also in subsequent years and the new and more extensive version appeared in 1849. Castrén regarded the *Kalevala* to be an ancient folk epic but interpreted it mythologically instead of historically. Kuusi – Anttonen 1985: 90–94; Laaksonen 2008: 284; Karkama 2001: 240–258. (TS)
- 17 Castrén's Swedish translation of the *Kalevala* was published in 1841, and his lectures on Finnish mythology were published posthumously. The *Kalevala* translation has recently appeared in a critical edition, Castrén 2019: 25–395, including Castrén's vocabulary and explanations of the

Kalevala, Castrén 2019: 396–670. A new commented edition of the mythology lectures in Finnish appeared in 2016. Castrén represented the mythological tradition of interpreting the *Kalevala* instead of the historical one. Castrén's translation of the *Kalevala* was based on an earlier one by Carl Niclas Keckman (1793–1838), but Keckman was not acknowledged by the society, although it had already undertaken to publish his translation. Irma Sulkunen has described this event as one example of how Elias Lönnrot (1802–1884) and Castrén, with the support of other leaders of the society, practically stole the heritage left by Keckman. The society paid 500 paper roubles to Castrén for his translation. SKSA B1611–1612 minutes March 3, 1841, March 16, 1842; Kuusi – Anttonen 1985: 178; Siikala 2013: 41–43; Sulkunen 2004: 62–63, 81–85; Pikkanen 2004: 36; Castrén 1853; see also Castrén 1870f; Castrén 2016; Ahola – Lukin 2016. (TS)

18 Zachris Topelius Sr. (1781–1833), Elias Lönnrot and also some others had published Finnish folk poetry in the 1820s and 1830s, before Lönnrot compiled the *Kalevala*. Kuusi – Anttonen 1985: 86–90; Sihvo, H., 2003: 87–91. (TS)

19 *tillfredsställande* || <->

20 ord-/böcker

21 *der* || ~ på ort och ställe

22 *alla* || de

23 Kuopio was a town of some 2,000 inhabitants in Castrén's time. It is the centre of Northern Savonia, situated at N6973671 E534771 (N62°53'29" E27°41'2"). Toivanen 2000: 89–90. (TS)

24 Fi. Iisalmi, in Castrén's time a parish, later a town, north of Kuopio.

☞ 209 möjligt att göra en resa till runornas ☞ hemland och der²¹ förskaffa mig alla²² erforderliga upplysningar.

Med nyssnämnda planer i sigte styrde jag min kosa ifrån Helsingfors genom Sawolax till Kuopio.²³ Härifrån hade jag ärnat fortsätta min resa genom lidensalmi²⁴ till Kajana²⁵, men fann mig sedermera föranledd att förändra min plan, emedan den erfarenhet stadgat sig hos mig under resan till Kuopio, att för mitt ändamål föga var att skörda i Sawolax. Med anledning häraf fattade jag i Kuopio beslutet att göra en liten afväg in åt Karelen och verkställa resan till Kajana genom Kaawi²⁶, Libelits²⁷, Juuga²⁸, Nurmis²⁹, Sotkamo³⁰. Så snart jag trädt³¹ in inom Karelens område, öppnade sig en ny werld för mig. Sjelfwa Karelarnes³² yttre lif, sådant det röjer sig i seder³³ och

☞ 210 lefnadssätt, försätter forskaren ☞ i forntiden; men framför allt röjer sig det uråldriga i folkets inre lif, i dess hela känslö- och föreställnings-sätt. Det röjer sig äfven i³⁴ hågen för forntida sånger, sagor och traditioner. Jag fästade hufvudsakligen min uppmärksamhet wid traditionerna, bland hvilka jag här³⁵ företrädeswis vill omnämna den gängse sägen, att Fornfinnarne i likhet med Lapparne, Östjaker och andra befryndade stammar med helig wördnad tillbedt wissa träd. Med afseende å Finnarne bekräftas denna sägen genom en af påfven Gregorius IX utfärdad bulla, som förmäler, att Tawastrarne fordomtima plägat jaga sådana personer, som antagit christendomen, omkring sina heliga träd, tills de förlorade lifvet.³⁶ Äfwen i våra gamla runor omtalas heliga träd, att endast nämna rönnen, som ofta benämnes *pyhä puu* (heligt

trädd).³⁷ På wissa orter betrakta³⁸ Finnarne
 211 ännu somliga träd 211 med³⁹ sådan wördnad,
 att⁴⁰ de ej gerna vilja nedhugga dem, hvilket
 i⁴¹ synnerhet skall wara fallet med *Tapion puu*,
 skogsgudens träd d. ä. en fura, som saknar
 kåda, *Tapion kanto*, skogsgudens stubbe, en
 stubbe, hvarur nya skott utskjuta o. s. v.⁴²

Flertalet bland de traditioner, som jag i
 Finska Karelen upptecknade, hvilade⁴³ på en
 mythisk grund och woro starkt uppblandade
 både med magiska och christliga föreställningar.
 Derjemte lyckades det mig äfwen att
 öfwerkomma åtskilliga sägner af historiskt
 innehåll. Dessa rörde sig till större delen kring
 landets äldre innewånare Lapparne och ägde
 en nära öfwerensstämmelse med dem, jag i
 Lappland upptecknat. Berättelserna om Lauru-
 212 kainen, som i 212 Karelen⁴⁴ kallas Larikka, äro
 åtminstone i Libelits allmänt kända, och många
 bland de bedrifter, som Lapparne tillskrifwa
 Päiwiö-släkten, hörde jag här berättas om
 samma Larikka. Liksom Lapparne förtälja äf-
 wen Karelarne, att han utöfvat sina hjeltebrag-
 der i striden med Ryssarne.⁴⁵

Under resan genom Karelen uppehöll
 jag mig ett par dagar i en af grekiska Finnar
 bebodd by wid namn *Sotkumaa*⁴⁶. Det hade
 blifvit för mig uppgifwet, att här skulle finnas
 tvenne utmärkta sångare, och jag wille, om
 möjligt, tillegna mig deras qwäden⁴⁷. Olyckan
 fogade emellertid, att jag ej fick träffa dem, ty
 straxt wid min ankomst hade de jemte flere
 andra af byns innewånare tagit till flykten,
 213 emedan de befarade 213 att jag war en upp-
 bördsmän⁴⁸. Utom nyssnämnda sångare fanns
 i byn en gammal qvinna, som äfwen sades
 wara kunnig i yrket, men tillika hade det

Its centre was situated at the time
 at N7050236 E508528 (N63°34'48"
 E27°10'18"). (TS)

- 25 Fi. Kajaani, town north of Iisalmi
 at N7122208 E535247 (N64°13'27"
 E27°43'35"). In Castrén's time, Ka-
 jaani had approximately 350 inhab-
 itants and Elias Lönnrot worked
 there as a district medical officer at
 the time. His status as collector of
 Finnish folk poetry was so strong
 that practically no one dared to
 challenge it and work in the field
 without his support. Ahonen 1961:
 17; Sulkunen 2004: 81–84; Majamaa
 1997. (TS)
- 26 Kaavi is a parish east of Kuopio,
 at N6983674 E575551 (N62°58'30"
 E28°29'25"). This change of route
 made Castrén's journey cross in
 places A.J. Sjögren's route of 1824
 and 1825. Sjögren had come from
 Petrozavodsk in Russian Karelia
 via Ilomantsi and Eno to Liperi and
 travelled from there to Sortavala in
 1824. In the following spring in 1825
 he came from Povenec to Ilomant-
 si again and continued from there
 around Lake Pielinen to Kaavi. In
 the summer he travelled to Ka-
 jaani and from there via Sotkamo
 to Kem' on the White Sea. Branch
 1973: 62, 65–68. (TS)
- 27 Fi. Liperi, a parish in North-
 ern Karelia, at N6935299 E622874
 (N62°31'41" E29°23'16"). (TS)
- 28 Fi. Juuka, a parish in North-
 ern Karelia, at N7014956 E613664
 (N63°14'44" E29°15'27"). (TS)
- 29 Fi. Nurmes, a parish at the northern
 end of Lake Pielinen, at N7048131
 E606143 (N63°32'43" E29°8'9"). (TS)
- 30 Sotkamo is a parish east of Kajaani
 at N7112442 E568406 (N64°7'54"
 E28°14'19"). (TS)
- 31 *trädt* || kom
- 32 *Karelarnes* || Karelarens

- 33 *seder* || hans ~
 34 *i hågen* || deri,
 35 *här [...]* vill || likwäl här endast will
 36 Pope Gregory IX to the Archbishop
 of Uppsala and his subordinate
 bishops dated 9 December, 1237,
 DF 82, Diplomatarium fennicum,
<http://df.narc.fi/document/82>. (TS)
 37 By the time of Castrén's Karelian
 journey, the designation 'pyhä puu'
 (holy tree) was known from more
 than a hundred runes collected in
 several places around Finland, Rus-
 sian Karelia, Ingria and Värmland
 in Sweden. Suomen kansan vanhat
 runot, <http://www.skvr.fi>. About
 holy rowan trees, see Siikala 2013:
 396. (TS)
 38 *betrakta Finnarne* || betraktar den
 Finska allmogen
 39 *med* || e<->
 40 *att* || de
 41 *i synnerhet* || uttryckligen
 42 Tapio was the god of the forest in
 Finnish mythology. Tapion puu,
 Tapio's tree, was mentioned ap-
 proximately as frequently in folk
 poetry as the holy tree. Suomen
 kansan vanhat runot, <http://www.skvr.fi>;
 Siikala 2013: 375–380. (TS)
 43 *hvilade* || had[e]
 44 *Karelen* || Li[belits]
 45 After Lönnrot had published the
Kalevala epic, Karelia gained spe-
 cial significance as a source on the
 ancient Finnish past. This idea led
 also Castrén on his journey. Sihvo,
 H., 2003: 93–97, 103–104. (TS)
 46 Sotkuma is a village in present-day
 Polvijärvi, in Castrén's time part of
 Liperi, located at N6958411 E624375
 (N62°44'6" E29°26'2"). (TS)
 47 *qwäden* || skatter
 48 *uppbördsman* || ~ och fikade efter
 <-> wanliga skatter
 49 *hade* || höll

rykte om sig att äga ett häftigt och ondsinnt lynne. På sistnämnda egenskap hade⁴⁹ jag så när fått erfara ett⁵⁰ ganska handgripligt prof, ty så snart jag väckte fråga om att få lära mig några af hennes sånger, fattade hon i sopqvas- ten och ärnade jaga mig⁵¹ ur rummet, men kom likwäl dessförinnan till besinning och åt- nöjde sig med att omtala för mig följande be- rättelse om *gossen och Manalainen*.⁵² "En- gång", började gumman, "hade en gosse fått i sitt hufvud, att han borde blifva en stor⁵³ och frejdad sångare. I sådan afsigt hade han länge gått i lära hos de kunnigaste mestare, men af dem alla erhållit⁵⁴ det enstämmiga wittsord, att han ej kun⁵⁵de lära sig den ädla konsten. Häröfwer blef han nu mycket bedröfwad, grubblade dag och natt och öfwerlade med sig sjelf, hvad han borde göra för⁵⁵ att få sin öns- kan uppfylld. Men huru mycket han äfwen tänkte och grubblade, så blef det ej⁵⁶ dessto bättre sångare af honom. En gång hände det sig, då han satt försänkt i sorgsna tankar, att en obekannt person helt⁵⁷ plötsligt trädde för hans åsyn. Det war *Manalainen*, som kom och sporde honom⁵⁸ om orsaken till hans bekym- mer⁵⁹. Sedan gossen gjort besked för allt tog Manalainen honom wid handen och ledde ho- nom bort, långt bort till en aflägsen ödemark. Sedan de kommit till det allra dystra⁶⁰ stället af ödemarken, förswann Manalainen lika has- tigt, som han hade kommit och lemnade gos- sen åt sitt öde. Men då nu⁶⁰ denne såg sig en- sam och öfvergifven midt i den djupa ödemarken, waknade den rätta sorgen i hans hjerta⁶¹ och gaf sig luft i sånger – de herrligas- te sånger, dem en dödlig någonsin diktat." Af denna berättelse gjorde gumman nu en

214

215

tillämpning på mig och sökte råda mig att söka sånger, icke i Karelen, utan i mitt eget hjerta. Emellertid lät hon slutligen förmå sig att afsjunga för mig ett och annat af sina qväden. Dessa hörde till antalet af de så kallade *hää-wirret* (bröllops-sånger) och woro i sitt slag ganska utmärkta, men jag ansåg det likwäl ej löna mödan att uppteckna dem, emedan de till större delen öfwerensstämde med redan förrut tryckta runor. Dessutom hörde det också icke egentligen till min reseplan att uppteckna sånger af lyriskt innehåll.⁶²

Utom *Sotkumaa* besökte jag äfven en annan af grekiska trosförwandter⁶³ bebodd by, 216 benämnd *Taipale*⁶⁴, men jag uppehöll mig 217 derstädes blott en kort tid, emedan det ej lyckades mig att erhålla något annat, än bröllops- och begravnings-sånger. I Juuga och Nurmiskulle jag måhända äfven hafva kunnat förskaffa mig trollrunor⁶⁵, i fall jag velat göra excursioner ifrån allmänna stråtwägen; men detta syntes mig ändamålslost, emedan jag hörde berättas, att Lönnrot redan besökt alla schamaner⁶⁶ i nejden och uttömt deras förräder.⁶⁷ Också hade min wistelse i⁶⁸ ryska Karelen härigenom blifvit för kort, och dessutom måste jag⁶⁹ nu skynda till Kajana för att träffa Lönnrot, som innan kort skulle begifwa sig ut på sina medicinska inspections-resor i distriktet.

Enligt beräkning inträffade jag just i rättan tid hos den frejdade runo-samlaren, och efter att af honom hafva erhållit alla för min resas 217 fortsättning nödiga upplysningar, begaf jag mig i början af Juni ifrån Kajana. Min färd, som hitintills försiggått i⁷⁰ kärra längs allmänlandswäg, måste nu fortsättas i båt uppför floder och sjöar. Efter en i några dagar sålunda

- 50 *ett [...] handgripligt* || det allra handgripligaste
 51 *mig* || med
 52 Traditions of the underground folk, see Sarmela 1994: 169–172. (TS)
 53 *stor [...] sångare* || stor skald
 54 *erhållit* || fa [fått]
 55 *för* || få
 56 *ej* || 1. icke någon || 2. ingen
 57 *helt [...] för* || kom och ställde sig midt
 58 *honom* || gossen
 59 *bekymmer* || 1. sorg || 2. stora bekymmer
 60 *nu denne* || denne nu
 61 *hjerta* || sinne
 62 Epic runes especially of mythical-historical character were the most highly esteemed ones among the early folk poetry collectors, although lyric songs were also collected. Siikala 2013: 139–140. (TS)
 63 *trosförwandter* || F[innar]
 64 *Taipale* in Liperi at N6948209 E614610 (N62°38'48" E29°14'10"). (TS)
 65 *trollrunor* || några ~
 66 *schamaner* || Schamaner
 67 Lönnrot had visited the region of Juuka and Nurmes in 1828, 1832 and 1837 and was there again in 1841. Also in Russian Karelia, Cast-rén visited several places where Lönnrot had been. Anttila 1931: map in appendix; Lönnrot 1833; 1834; 1835. (TS)
 68 *i* || <-->
 69 *jag* || man
 70 *i* || lan [längs]

- 71 *innan kort till* || till
- 72 Kolvasjärvi, former village in Russian Karelia, at N63°49'42" E30°32'47". (TS)
- 73 Rebol'a (Ka.)/Repola (Fi.)/Reboly (Ru.) is situated at N63°49'48" E30°48'41". Itä-Karjala 1934: kartta; EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. (TS)
- 74 Suomen kansan vanhat runot 213, 987. <http://www.skvr.fi>. (TS)
- 75 Miinoa, former village in Russian Karelia at N64°21'9" E30°18'57". Itä-Karjala 1934: kartta; EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. (TS)
- 76 Cf. p. 394. The *Raskolniks* or *Starovery* (Old Believers) are a group of Russian Orthodox Christians that did not accept the reforms of the Orthodox Church of Russia in the 1650s and 1660s, preserving instead the old forms of Orthodox Christianity. Зеньковский 1995: esp. 258–322. Castrén described them also in connection with his later travels. See p. 390–395, 399–400, 489–493 and in his letter to F.J. Rabbe from Turuxansk, 28 June/10 July 1846 (in the volume of letters in this series). For a later description of the Starovery from Russian Karelia, see Juvelius 1889: 26–28. (TS)
- 77 *till [...] orenade* || orenade
- 78 In his description of the 1841–1844 journey, Castrén wrote that this encounter would have taken place in Vaarakylä, situated at ca. N65°34' E31°37'. EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. Itä-Karjala 1934: kartta. (TS)
- 79 *lycklig* || lyckligt
- 80 *ansvar* || <->

verkställd resa nådde jag ryska gränsen, gick sedan öfver landtryggen och anlände innan⁷¹ kort till Kolwasjärwi⁷² by i Olonetska Gouvernementet. I nämnda by fann jag dock icke skäl att göra något längre uppehåll, utan fortsatte oafbrutet min vandring till Repola⁷³ kyrka. Här dröjde jag några dagar och sysselsatte mig förnämligaft med att uppteckna runor af episkt och magiskt innehåll.⁷⁴ Enligt hwad jag hade hört berättas, fanns på detta ställe en utmärkt sångare, men han war för det närwarande stadd på en liten resa. Jag hade gerna afbidat hans återkomst, men i okunnighet om tiden för densamma tyckte jag mig dock hellre böra fortsätta min vandring till en närbelägen by *Miinoa*⁷⁵, der ej mindre än 60 bönder sades wara församlade i och för den nu som bäst pågående gränseregleringen emellan Finland och Ryssland.

Min ankomst till nyssnämnda by skedde under högst ogynnsamma auspiciet. Olyckan fogade, att en af mina kamrater wid sjelfwa inträdet till byn kom att dricka watten ur en brunn och derefter begagnade en vårt wårdsfolk tillhörig knif wid måltiden. Både brunnen och knifwen ansågos af byns innewånare, som woro stränga raskolniker⁷⁶, härigenom hafva blifwit till⁷⁷ den grad orenade och förderfwade, at man ej trodde dem kunna begagnas åtminstone under den nu förhanden warande fastetiden.⁷⁸ Ett sådant ingrepp i de sekteriska innewånarnes religions[-]stadgar kunde naturligtwis icke annat än framkalla de skarpa demonstrationer ifrån de förorättades sida. En lycklig⁷⁹ tillfällighet befriade oss likwäl ifrån allt ansvar⁸⁰ för de begångna religions-förseelserna. Medan den brottsliga kamraten efter intagen

måltid hwilade på en bänk och åhörde raskolnikernas anföranden, hände sig att en på väggen upphängd helgonbild nedföll ofwer hans hufwud och tillfogade honom någon sweda. Detta uttydde raskolnikerna så, som hade helgonet i egen hög person bestraffat brottslingen, och ansågo⁸¹ det numera ej för tillståndigt⁸² för dem sjelfva att ålägga oss någon vidare näpst. Men knappt hade wi lyckligen kommit⁸³ ifrån detta bryderi, förrän en⁸⁴ ännu större ledsamhet blef oss beredd. Kort⁸⁵ efter vår ankomst till Miinoa anlände till samma by en wid landtpolisen engagerad lägre embetsman eller en så kallad *semiskij sasädatel*⁸⁶, hvilken af en händelse kom att inqvartera sig i samma stuga, der wi kort förrut hade tagit⁸⁷ vårt herberge. Ledd af

220 tjenstenit⁸⁸ hade han under nattens lopp inställt visitation icke blott i våra renslar, utan äfven i våra fickor, och derwid öfwertygat sig, att wi woro oförpassade och borde behandlas såsom andra lösdrifware.⁸⁹ Han ansåg sig sålunda berättigad att arresteras och med fångskjuts skicka oss till närmašte ryska stad; men innan detta beslut af honom bragtes i verkställighet, ansåg⁹⁰ han försigtigheten fordra, att han anmälde saken hos cheferna för gränsregleringen, emedan det war honom bekant, att wi dagen förrut aflagt ett besök hos den ena af dem och blifwit af honom ganska wälwilligt emottagna. Ifrån vår sida hade wi också allt skäl att räkna på hans beskydd, ty utom det att han war vår landsmän, hade wi ifrån Finland medfört till honom ett rekommendations-bref och dessutom warit i tillfälle att göra⁹¹ honom en liten tjenst. Det oaktadt ansåg⁹² han sig ej nu kunna antaga sig vårt försvar, och wi trodde oss redan wara dömda till bojor och fängelse, då ett

- 81 *ansågo* [...] *ålägga* || ansågo sig numera ej för tillståndigt att ålägga
- 82 *tillståndigt* [...] *sjelfva* || tillståndigt
- 83 *kommit* || undsluppit
- 84 *en* || ett
- 85 *Kort* || När
- 86 *sasädatel* || Sasädatel
Земский заседатель, see vocabulary.
- 87 *tagit* || lägrat
- 88 *tjenstenit* || ett hos dylika embetsmän ganska wanligt ~
- 89 Although Castrén leaves it slightly unclear here whether or not they had passports, in his report to the Finnish Literature Society he states explicitly that they did not have them. See p. 280. (TS)
- 90 *ansåg* || trodde
- 91 *göra* || b
- 92 *ansåg* || trodde

- 93 *uppteckna runor* || 1. sköta mina göromål || 2. uppteckna runor af de så wäl af byns innewanare som af de från skillda orter sammankallade bönder
- 94 Lužma (Ka.)/Lusmanlahti or Lusma (Fi.), former village ca. N64°27'3" E30°20'45". Itä-Karjala 1934: kartta; EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. (TS)
- 95 Akonlahti (Fi.)/Bab'ja Guba (Ru.), former village at N64°31'35" E30°8'31". Itä-Karjala 1934: kartta; EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. (TS)
- 96 The centre of Vuokkiniemi (Fi.)/Voknavolok (Ru.) is situated at N64°57'9" E30°33'14". Itä-Karjala 1934: kartta; EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. See picture on the first endpaper of this volume. (TS)
- 97 While he was there he collected runes SKVR 50, 67, 138–141, 250, 250a, 341, 350, 385–389, 457, 499, 500, 558, 575, 667, 676, 818–820, 890, 891, 937, 937a, 948, 949, 1063, 1068, 1087, 1099, 1361, 1362, 1519, 1634–1637, 1673–1675, 1700, 1701, 1711, 1737, Sampo 1, Vellamon neito 8, Kilpakosinta 4 and Lemminkäisen virsi 6. Suomen kansan vanhat runot, <http://skvr.fi>. (TS)
- 98 *Lapparne* || landets äldre innewanare ~
- 99 *Tsarer [...]* *Knäser* || tsarere, utan knäser
- 100 Possibly Šarkiniemi (Ka.)/Tikšezero (Ru.) at Lake Tiiksjärvi at N66°12'17" E32°1'28". EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>; Itä-Karjala 1934: kartta. (TS)
- 101 *lapparne* || de
- 102 Cf. p. 295.
- 103 Most of these traditions are connected with the long state of war between Sweden and Russia in

✦ 221 ryskt collegii-råd, som var en för oss ✦ aldeles obekant storhet, beskärnade sig öfver oss och utfärdade åt oss ett dokument, som ändteligen bragte den nitiska sasädateln till tyšnäd. Sedermera fick jag i ostörd ro uppteckna⁹³ runor och sköta mina öfriga göromål. Wid bäsk[t] barkbröd förekommo mig wisserligen dessa göromål något tunga, men jag uppehöll mig icke dess mindre en hel vecka i samma by, som hade ganska mycket af intresse att erbjuda.

Ifrån Miinoa gjorde jag en liten utflygt till en närbelägen by *Lusmanlahti*⁹⁴, der en berömd sångare sades uppehålla sig. Händelsewis hade han jußt samma dag råkat begifwa sig på en handelsresa till Finland. Jag satte wäl genast efter mannen, men det lyckades mig ej att ertappa

✦ 222 honom. Nu ✦ fortsatte jag min wandring till *Akonlahti*⁹⁵, som war den första by jag nådde i Wuokkiniemi⁹⁶ församling af Archangelska Gouvernementet. I denna by meddelades mig nära 40 trollrunor samt dessutom en mängd sagor och traditioner af en enda person, hwilken under loppet af fem dygn höll mig i sträng verksamhet.⁹⁷ En annan lika utmärkt sångare sades wara stadd på en resa till Finland i handelsangelägenheter. I samma by funnos dessutom åtskilliga mindre berömda sångare, och de woro högst få, som ej hade något att sjunga eller förtälja.

Bland traditioner, dem jag här antecknade, hänförde sig den största delen på *Lapparne*⁹⁸. Man berättade bland annat, att i en långt aflägsen forntid, då ännu icke Tsarere⁹⁹, utan Knäser herrskade i Moskwa, twenne utmärkta Lappska Schamaner hade warit bosatta i Akonlahti.

✦ 223 Desse skulle ✦ enligt berättelsen hafwa skänkt lifwet åt en döende knäs och i belöning för

denna handling fått uteslutande rättighet att idka, den ena laxfiske i Lusmanlahti och den andra räffångst i Särkiniemi¹⁰⁰. Traditionen för-
mäler vidare, att några finska gränsboer hade nedgjort Lapparne och tillegnat sig deras besittningar, ehuru lapparne¹⁰¹ i godo welat afträda dem.¹⁰² Öfwerhufwud war den tradition all-
mänt gängse på orten, att Lapparne warit landets äldsta innewånare och att de efterhand blifwit utrotade af Finnarne under så kallade *waraštus-sodat*, *peitto-sodat* (tjuvkrig, lönnkrig).¹⁰³ I Akonlahti wisade man mig jemväl några fornlemningar af¹⁰⁴ lappska härkomst. Redan förrut hade jag så wäl i Finland, som i Ryska Karelen warit i tillfälle att se särskildta minnesmärken, hwari¹⁰⁵ de¹⁰⁶ nuwarande

224 innewånarne trodde sig igenkänna spår af Lapparne, men mig förekom det likwäl, såsom skulle många bland dessa minnesmärken wara så beskaffade, att deras lappska härkomst tilläfwentyrs kan sättas i fråga. Af en högst twetydig natur äro i synnerhet enligt min tanke många¹⁰⁷ bland de så kallade *Lapprösen* (Lapin rauniot).¹⁰⁸ Med detta namn har man wäl egentligen att förstå Lapparnes fordna eldstäder, med det tillämpas jemväl mångenstädes¹⁰⁹ på alla slags rösen, som äga en sällsam och egendomlig form, vare sig att de blifwit danade¹¹⁰ af naturen eller genom menniskohand tillkommit. I synnerhet tilldelas ifrågawarande benämning åt¹¹¹ de i Finland talrikt förekommande ättekummel, hvilka åtminstone¹¹² till större delen torde wara af skandinavisk härkomst.¹¹³ För öfrigt passera äfven under detta namn gamla ugnar och eldstäder, som tillhört Finnarnes jagt- och fiskare-stugor samt de under krigs[-]tider i djupa skogar uppbygda *lönnpörten*¹¹⁴ (piilo-pirtit).

the 16th century, which ended in a peace treaty in 1595. On the other hand, there had also been similar periods previously, especially in the 15th century. The terms *varastussota*, *vaippasota*, *peittosota*, *sisansota* and *salasota* are known in Karelian folklore concerning the war in the 16th century. Luukko 1954: 714; see also Juvelius 1889: 58–69 in which a selection of these traditions is published and Sarmela 1994: 182–183. (TS)

- 104 af[...] härkomst ||, som sades wara ~
105 hwari [...] Lapparne || som förmentes wara af samma härkomst,
106 de [...] innewånarne || man
107 många [...] de || de
108 At present, Lapp cairns usually mean burial cairns in the inland regions, dating mainly from the Bronze Age. They are for the most part without any finds. Because the ancestors of the present-day Saami population mostly inhabited the inland regions of Finland, they may indeed have a connection with the 'Lapps'. Lavento 2015: 168–169. (TS)
109 mångenstädes [...] rösen || 1. på naturliga || 2. mångenstädes på nat[urliga]
110 danade || formade
111 åt || talrikt för[ekommande]
112 åtminstone [...] wara || twifwelsutan äro
113 The Bronze Age culture of the Finnish coastal regions displays a clear Scandinavian influence, but it is not unambiguous whether this should also be considered a sign of immigration from the west. The meaning of the concept of Finns or Finnishness depends on definition, but if it is used to refer to a population speaking the Finnish language in the present-day sense, Baltic-Finnic language continuity

cannot be dated back further than the first millennium BCE. Lavento 2015 passim; Häkkinen, J., 2010: 58; Lang 2018: 195–196, 204–226. In his research programme proposed in 1850, Castrén himself doubted the Scandinavian origins of the cairns. Castrén 2017a: 108. (TS)

- 114 *lön-/pörten*
 115 *hvilka* || som
 116 Castrén also interpreted the ‘Lapp graves’ elsewhere as reindeer hunting pits without specifying what he considered to be the main differences between the two types of pits or their distinctive features. The term ‘Lapp grave’ no longer appears in present-day archaeological terminology. See p. 114, 124. It is not impossible that they could be also dwelling pits. Šahnovič 2009: 89; see also Juvelius 1889: 38–51, 56–57 with descriptions of ‘memories of Lapps’ collected in Russian Karelia. Juvelius classed the Lapp graves into two groups, the smaller reindeer hunting pits and the larger dwelling pits. (TS)
- 117 *stenar* || torf
 118 *Med så* || Så
 119 *Finland och Karelen* || Finland
 120 *finner* || äro
 121 *aska* || bran [brända]
 122 *jernslagg*, || jernslagg och
 123 *Ryssland* || Lappland
 124 *äfwen ett* || ett ännu
 125 *sägas [...] blifvit* || enligt traditionen blifvit
 126 *man i [...]* || åtskilliga familjer i Ryska Karelen sades wara af Lapps skärkomst
 127 *ordade [...] om* || omtalade
 128 *fordomtima* || sk[ulle]
 129 Kem' (Ru.)/Kem(i) (Fi.) on the White Sea in the estuary of the River Kem', N64°56'56" E34°36'58". (TS)
 130 *i dag skulle* || skulle

Det är i synnerhet fornlemningar af detta slag, som jag i de nordliga delarna af Finland hört benämnas *Lapprosen*. I trakten af Kajana och i Ryska Karelen war jag dessutom i tillfälle att se ett annat slag af fornlemningar, hvilka¹¹⁵ benämnas *Lappgrafwar* (Lapin haudat) och owedersägligen äro af lapps skärkomst. Dessa hafwa enligt traditionen tjenat Lapparne till böningsställen och röja i sjelfwa werket en nära öfwerensstämmelse med ett slags tält, som jag warseblifvit i skogfattigare delar af Lappland.¹¹⁶ De sistnämnda utgöras af gropar, hvilka äro betäckta med konformiga, at träd, stenar¹¹⁷ och torf bildade tak. Med¹¹⁸ så beskaffade tak skola enligt traditionen äfwen de i norra Finland¹¹⁹ och Karelen förekommande Lappgrafwarne ursprungligen warit försedda. I botten¹²⁰ af nämnda Lappgrafwar finner¹²⁰ man kol, aska¹²¹, brända stenar, jernslagg,¹²² förbrända jernsaker och annat, som tydligen utwisar, att de i sjelfwa werket haft den af traditionen angifna bestämmelsen af bostäder. Det gifwes i de nordliga trakterna af Finland och Ryssland¹²³ äfwen¹²⁴ ett annat slag af Lappgrafwar, hvilka ej haft denna bestämmelse, utan sägas¹²⁵ hafva blifvit af Lapparne begagnade till wildrensfängen. Med förbigående af öfriga om Lapparne gängse [traditioner] will jag endast omnämna, att man¹²⁶ i Wuokkiniemi socken ordade¹²⁷ mycket om en lapps kung, som fordomtima¹²⁸ skulle hafwa varit boende i trakten af staden Kem¹²⁹, och påstod, att ruinerna af hans borg ännu i¹³⁰ dag skulle wara synliga.

227 Några sägner om¹³¹ *Jatulins kansa* eller *Jättiläiset* och *Hiidet*, hvilka i Finland äro mycket utbredda¹³², upptäckte jag ej på Ryska sidan, men ortsnamn, lånade af *Hiisi* (plur[alis] *Hiidet*)

äro äfwen här wanliga¹³³, t. ex. *Hiisiwaara*, *Hiiden hauta* o. s. v. I fråga om de locala benämningarna bör jag anmärka, att många orter i¹³⁴ Ryska Karelen bära sitt namn efter Tawašter, t. ex. byn *Häme*, *Hämehen niemi* och *Hämehen saari* i *Kuittijärwi*¹³⁵ m. m. Nyssnämnda omständighet kunde gifwa anledning till den förmodan, att coloniſter ifrån Tawaſtland nedsatt sig i Ryska Karelen, och denna förmodan beſtyrkes än mera derigenom att innewånarne i

☞ 228 Latvajarwi¹³⁶ by i¹³⁷ ☞ ſjelfwa werket föregifwa sig wara en Tawaſtländsk colonie, som redan i sex mansåldrar lefwat innom Ryska gebietet. Äfwen i många andra till Wuokkiniemi församling hörande byar har jag anträffat¹³⁸ slägter, hvilka leda sitt ursprung ifrån ſärskildta¹³⁹ delar af Finland och ännu kunna redogöra sina slägtskapsförbindelser derſtådes. Grundbefolkningen¹⁴⁰ i landet torde dock hwarken härſtamma från Finnar eller Lappar, utan utgör sannolikt en lemning af de gamla *Bjarmerna* eller de¹⁴¹ Ryska kronikernas *Sawolotscheskaja Tschud*.¹⁴²

Traditioner af mythiskt innehåll woro i Ryska Karelen mycket sällsynta. Öfwerhufvud will det synas mig, som skulle både hos Finnar och Ryska Karelare alla myther af någon större betydighet hafva blifwit förefwigade ☞ genom

☞ 229 sång. Det är blott med möda man någon gång lyckas erhålla mythiska sägner i form af berättelser, och äfwen dessa sägner hänföra sig wanligen blott till alldagliga¹⁴³ företeelser. Med största sorgfällighet har jag emellertid sökt uppteckna äfwen sådana sägner, emedan det wid förſta påseendet ringa och obetydliga i en wetenskapligt utarbetad mythologie kan blifwa af största wigt och betydelse.

- 131 om || och
 132 'Jatuli' means 'giant' in North Ostrobothnian folklore. Calamnius 1868: 197–198; Kirjastovirma: jättiläis- ja lappalaistarinoita: <http://www.kirjastovirma.fi/asutusjasotatarinoita/2>. (TS)
- 133 wanliga || ganska ~
 134 i [...] || bära sitt namn ef[ter]
 135 The three lakes Ylä-, Keski- ja Ala-Kuittijärvi (Ozero Verxnee, Srednee and Nižnee Kujto) form a chain east of Vuokkiniemi. Itä-Karjala 1934: kartta. (TS)
- 136 Latvajarvi, former village at N64°49'53" E29°53'39". (TS)
- 137 i sjelfwa [...] wara || 1. förege sig härstamma || 2. i sjelfwa werket föregifwa sig hafwa inkommit ifrån
- 138 anträffat || <->
 139 särskildta [...] Finland || Finland
 140 Grundbefolkningen || Den
 141 de || den
 142 Castrén's article on Zavoločeskaja čud', Castrén 2017a: 48–88.
 143 alldagliga || wissa ~

- 144 *utgör* || äro
 145 *hvälfwa* || an[tingen]
 146 Polyphemus was the strongest of all the cyclopes and was struck blind by Odysseus. Homeros 1997: I 68–73, IX 182–555. (TS)
 147 *jätte* || hj[elte]
 148 *skickar* || sänder
 149 *omlopp* || Karelen
 150 *bestå* || wara lånadt
 151 *benämnd* || som benämnas
 152 *Emellertid [...]* || Hennes diktan och traktan
 153 *bestånds-/delar* || ~ , så wida hennes diktan och traktan merendels går ut på att bortgifta sina döttrar med Tsarsöner

Jag nämnde nyss, att det finska folkets mythiska minnen wäsentligen innehållas i deras sånger. Hurudant är då sagornas innehåll? Enligt min erfarenhet utgör¹⁴⁴ en icke ringa del af dem, som i Karelen äro i omlopp, öfversättningar af ryska sagor, ty de hvälfwa¹⁴⁵ sig mest kring Tsarer, Tsarsöner och Tsardöttrar, Bojarer och Bogatyrer m. m. Några bland dem förråda en slägtskap med berättelserna i ”tusen och en natt”, andra åter bära en germanisk prägel. ☞ 230 Såsom någon ting sällsamt förtjenar anmärkas, att jag i ryska Karelen till och med fann en saga, som erinrar om Ulysses i Polyphems grotta.¹⁴⁶ Hjelten i den karelska sagan sitter innesluten i en borg, der han bewakas af en jätte¹⁴⁷, som är blind på ena ögat. För att rädda sig ur borgen hittar den karelska hjelten på samma list, som den grekiska. Han utsticker om natten ögat på jätten, och då denne följande morgon skickar¹⁴⁸ sina får ut på bete, gömmer sig fången under ett af fåren och kommer sålunda lyckligen ut genom porten. Troligtwis har både denna och många andra i omlopp¹⁴⁹ warande sagor blifvit genom ryska munkar fortplantade till Karelen. ☞ 231 Flertalet torde dock bestå¹⁵⁰ dels af ryska, dels af skandina[☞]viska folksagor. Härwid bör dock ej lemnas oanmärkt, att det i ryska Karelen äfwen gifwes åtskilliga sagor, som äga en mera inhemsk karaktär. Ämnet för dem hänför sig mest till en mythisk person, en qvinna benämnd¹⁵¹ *Syöjätär-akka* (ätare-gumman). Emellertid¹⁵² äro sagorna äfwen om henne starkt uppblandade med ryska beståndsdelar¹⁵³. De äro för öfrigt hvarannan så lika, att man nästan kunde anse dem utgöra variationer af ett och samma thema. Då nu enligt min föregående

framställning de mythiska traditionerna i¹⁵⁴ ryska Karelen woro få och af mindre betydendhet, då jemwäl sagorna ägde ett för mina¹⁵⁵ mythologiska studier främmande innehåll, så
 232 war 232 det naturligt, att jag måste wara betänkt på att få mina önsknningar på någon annan wäg uppfyllda. Detta trodde jag bäst lyckas genom en samling trollrunor. Sådana samlingar hafva wisseligen redan förrut blifwit gjorda både af Ganander¹⁵⁶, Topelius, Lönnrot och Sjögrén, men blott få hafva hitintills sett dagen, och hvad som ligger undangömdt i bibliothekerna, torde ej heller utgöra någon ting fullständigt¹⁵⁷. I sjelfwa werket är denna slags litteratur enligt min åsigt så rikt, att den aldrig torde¹⁵⁸ kunna i all fullständighet inbergas. Egentligen är de¹⁵⁹ ämnen, hvilka besjungas i trollrunorna, få¹⁶⁰ till antalet, men så mycket större är förrådet på varianter.¹⁶¹ Såsom hwilande på en mythisk grund, utgöra naturligtwis¹⁶² detta slags runor ett högst¹⁶³ wigtigt bidrag till en finsk mythologie, och jag ansåg mig 233 233 derföre med all ifver böra egna mina bemödanden åt denna litteratur.

Efter dessa anmärkningar återkommer jag till min resa. Sedan mina göromål i Akonlahti woro slutade, fortsatte jag resan genom några¹⁶⁴ smärre byar till *Latwajärwi*. Siåtnämnda by låg wäl något på sida ifrån den allmänna stråtwägen, men jag wille dock besöka den för att träffa en der bosatt, vida frejdad runosångare wid namn *Archippa*.¹⁶⁵ Då de flesta af hans sånger redan finnas tryckta i Kalewala, antecknade jag endast mig¹⁶⁶ till minnes den ordningsföljd, hvari han sjunger dem, samt nedskref¹⁶⁷ dessutom i förbigående några hitintills otryckta

- 154 *i [...] woro* || woro
 155 *mina [...] studier* || min reseplan
 156 Christfrid Ganander (1741–1790), chaplain of Rantsila, published the first general survey of Finnish mythology, *Mythologia fennica*, in 1789. Vahtola 2004; Siikala 2013: 42–43. (TS)
 157 *fullständigt* || ~ , så wida då det ej icke blifwit offentliggjordt
 158 *torde kunna* || kan
 159 *de* || en
 160 *få* || 1. ~ || 2. högst få
 161 These variants were published in the series *Suomen kansan vanhat runot* in 1908–1948 and 1997, now also available as an electronic database at <http://skvr.fi>. (TS)
 162 *naturligtwis [...] runor* || alla runor af detta slag naturligtwis
 163 *högst wigtigt* || wigtigt
 164 *några [...] Latwajärwi* || *Kiurjärwi* till en liten by benämnd *Latwajärwi*
 165 The famous Arhippa Perttuine (1762–1841) had also sung for Elias Lönnrot. The runes that he certainly or probably sung for Castrén are *Suomen kansan vanhat runot* No. 54b, 339a, 362a, 399a, 411b, 759b, 836a, 921, 1103b, 1103c, 1105b, 1182, Aino 1, Laivaretki ja kantele 2; <http://www.skvr.fi>. Haavio 1948: 35–36 quotes Elias Lönnrot's description of Arhippa and states that it seems as if Castrén was unable to empathize with Arhippa or his world. (TS)
 166 *mig [...] hvari han* || ordningen, hwari han
 167 *nedskref* || dessutom

- 168 Timonen 2008: 19 has stated that Arhippa's Christian faith was by no means unambiguous, and that he even dictated charms to Elias Lönnrot. (TS)
- 169 *sina* [...] || oss
- 170 *ryska* || K[arelen]
- 171 Vuonninen (Fi.)/Vojnica (Ru.) is situated at N65°10'54" E30°17'31". (TS)
- 172 *Suomen kansan vanhat runot* contains only two runes collected by Castrén with explicit, albeit also here uncertain, provenience from Vuonninen, SKVR 712 and 713, but some others collected by him there have been mistakenly placed at Uhtua. *Suomen kansan vanhat runot*, <http://skvr.fi>. (TS)
- 173 *af* || Scham[anerna]
- 174 Vaassila Kieleväinen (ca. 1755–ca. 1840), cf. p. 286. See also Timonen 2008: 10. (TS)

runor,ⁱ som besjunga christendomens eller egentligen frälsarens seger öfwer den hedniska werlden. Twert²³⁴ emot min uträkning erhöill jag af Archippa inga trollrunor; han sade sig aldrig hafwa welat taga kännedom af dem, emedan han höll hela schamanwäsendet för en syndig och gudlös sak.¹⁶⁸ Det oakadt war han icke särdeles intagen af sina landsmäns religiösa fördomar, utan hyste så liberala åsichter, att han icke allena¹⁶⁹ gaf sina egna fat och knifwar till vårt begagnande wid måltiden, utan äfwen tillät oss att röka tobak in i stugan – friheter, hvilka anorstädes i ryska¹⁷⁰ Karelen aldrig blefvo oss beviljade.

Ifrån Latwajärwi fortsatte jag färden till Wuokkiniemi kyrka och härifrån vidare till en by benämnd *Wuoninen*¹⁷¹. I denna by lyckades det mig att göra en ganska betydlig skörd på traditioner och trollrunor.¹⁷² Också fick jag här bese en temligen fullständig samling af särskildta redskap, som²³⁵ af¹⁷³ schamanerna begagnas wid sjukdomars botande. Ägaren af denna samling, som war den ryktbaraste schaman i hela nejden¹⁷⁴, lät mig intränga i sina allradjupa¹⁷⁵ mysterier, i det han yppade för mig, huru han brukade tillreda sin medicin och hvilka alla konstgrepp han begagnade wid utöfningen af sitt läkare-kall. Dessutom meddelade han mig en variant till första runan i Kalewala, hvars innehåll jag här i korthet will framställa. De första warelser, som funnos i werlden, woro en örn, som flög i luften, och Wäinämöinen, som irrade omkring på hafwet. Blickande ned ifrån höjden warseblef örnen den af wädret kringdrifne Wäinämöinen, hvarpå hon sänkte

i. Numera äro äfwen dessa runor genom trycket utgifna i 3 delen af Kanteletar.

sig ned, byggde ett bo på Wäinämöiens knä och lade några ägg i boet. Dessa rullade sedermera ifrån ☞ boet ned i hafvets djup och uppslukades der af en gädda. Örnen började nu öfwerallt¹⁷⁵ eftersöka sina ägg, och fann dem slutligen i gäddans buk, men de hade här redan hunnit blifwa förskämda. Vredgad deröfwer utropade örnen:

Miks on mu[u]ttunut munani,
Kuks on soanut¹⁷⁶ soaliheni?¹⁷⁷

d. ä.

Hwad har nu af äggen blifvit,
Hvartill har min frukt förwandlats?

Ur stånd att af de förskämda äggen dana ungar, beslöt örnen att ändock icke låta sin afföda gå alldeles förlorad, utan frambragte deraf werlden, hvilket skedde förmedelst de bekanta skapelse[-]orden:

Munasen ylänen puoli
Yläseksi taiwahaksi m. m.

Äfwen till¹⁷⁸ den sista runan i Kalewala har jag både i Wuoninen och på andra orter hört en variant, ☞ som betydiligen afwiker ifrån den af Lönnrot anförda. Enligt nyssnämnda variant hade skaparen (luoja) beslutit att beröfwa Wäinämöinen¹⁷⁹ lifvet, emedan denne tyckte sig wara ”luojoa parempi, jumaloo yläwämpi” d. ä. bättre än skaparen, högre än Gud.ⁱⁱ ¹⁸⁰ Med många böner lyckades det likwäl¹⁸¹ Wäinämöinen att få sin lifstid förlängd, tills han hunnit slita ut tre par jernskor. Nu förgick en lång tid,

ii. Enligt en annan variant skulle gud hafva fällt dödsdomen öfver Wäinämöinen, emedan han besofvit sin egen moder.

- 175 *öfwerallt* || eftersöka sina
176 *soanut* || saanut
177 *Suomen kansan vanhat runot* places this fragment at Uhtua, but this is most likely a mistake. SKVR 114a. <http://skvr.fi>. (TS)
178 *till [...]* *runan* || om Wäinämöinen
179 *Wäinämöinen* || den
180 The other variant mentioned in Castrén's footnote is SKVR 697a, collected at Lonkka. Suomen kansan vanhat runot, <http://skvr.fi>. (TS)
181 *likwäl* || till

- 182 *desamma* || sina jernskor
 183 *till* || f[ör]
 184 *göra* [...] *skorna* || slita ut sina jernskor. Men
 185 *de* || skorna
 186 *Suomen kansan vanhat runot* places also this rune – probably incorrectly – at Uhtua, SKVR 115. <http://skvr.fi>. (TS)
 187 *blef* || s
 188 Jyvöälakši (Ka.)/ Jyvöälahti (Fi.)/ Juvalakša (Ru.) at N65°6'43" E30°55'13". EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>; Itä-Karjala 1934: kartta. (TS)
 189 Uhtua is a large village on Lake Keski-Kuittijärvi, N65°11'56" E31°10'56". EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>; Itä-Karjala 1934: kartta. (TS)

hwarunder Wäinämöinen alldeles icke begagnade *desamma*¹⁸². Emellertid skickade skaparen särskildta gånger sina sändebud ned till¹⁸³ jorden för att erfara, om Wäinämöinen icke redan hunnit *göra*¹⁸⁴ slut på skorna. Då sändebuden alltid återwände med det svar, att *de*¹⁸⁵ ännu woro hela, blef skaparen slutligen förtörnad och
 ☞ 238 beslöt att han skulle få lefwa ☞ i all ewighet, men utfärdade öfwer honom följande dom:

Mäne tuonne, kunne käsken,
 Kurimuksen kurkun suuhun,
 Meren ilkiän kitahan,
 Ikuisille istuimille,
 Sielt et pääse päiwinäsi,
 Selkiä sinä ikänä¹⁸⁶

d. ä.

Gif dig hän, dit jag manar,
 In i wattenhvirfwelns strupe,
 I det ilskna hafvets käkar,
 Der skall du ett ewigt säte
 och en ewig trappa finna,
 Derifrån du aldrig slipper,
 Reder dig ej nånsin mera.

En annan variant framställer Wäinämöinens hädanfärd på det sätt, att han blef¹⁸⁷ dömd af skaparen att först irra omkring på hafwet och
 ☞ 239 genomgå de öden, som skildras i början ☞ af Kalewala, samt efter långwariga irrfärder slutligen hamna i wattenhvirfwelns gap.

Sedan jag tillbragt några dagar i Wuoninen, fortsatte jag min färd genom Jywälahti¹⁸⁸ till Uhtuwa¹⁸⁹ by, som sades bestå af 90 hus. Här dröjde jag i 11 dygn och sysselsatte mig, liksom förrut, hufwudsakligen med upptecknandet af trollrunor. Dessutom erhöill jag äfwen i denna

by åtskilliga traditioner, hvilka woro af ett historiskt innehåll och mestadels¹⁹⁰ hänförde sig till de förrberörda tjuvkrigen. En af dessa traditioner skildrade ett ströftåg, som en mängd Finska gränsboer hade gjort till Alajärwi¹⁹¹ by. Efter att hafwa plundrat byn ville de med våld bortföra en af dem länge förföljd och hatad gubbe. Medan de släpade¹⁹² honom bort längs ena stranden af träsket, följde hans unga, tolfåriga son på den andra och hotade att nedskjuta alla fiender, så framt de ej försatte fadren i frihet. Långt¹⁹³ ifrån att lyssna till gossens hotelser smädade honom¹⁹⁴ endast våldswerkarne och handterade fadren¹⁹⁵ dessto grymmare. Men då gossen icke lät afskräcka sig härigenom, utan allt framgent fortfor med sina hotelser, lofvade fienderna slutligen villfara hans begäran med wilkor, att han ifrån den motsatta stranden skulle afskjuta en pil, som klyfde ett äpple (omena), stäldt på fadrens hufvud.¹⁹⁶ Gossen åtog sig verkligen det djerfva försöket, och fadren gaf honom härwid följande råd: ”käsi ylennä, toinen alenna, järwen wesi wetää” d. ä. höj den ena handen,¹⁹⁷ sänk den andra, ty insjöns watten drager” (pilen) åt sig. Twertemot fiendernas uträkning träffade pilen riktigt sitt mål, äppet klyfdes i tu och fadren blef befriad ifrån sin

 ²⁴¹ fångenskap. I en annan, mera genuin tradition framställes en talrik skara finska gränsboer härjande och plundrande widt och bredt i ryska Karelen. För att undan fiendens hand rädda hwad räddas kunde, hade landets innewånare bortgömt sina skatter och gifwit sin besparada säd dels till föda åt boskapen, dels kringstrött den på snön och deraf enligt¹⁹⁸ berättelsen erhållit en god skörd. Under detta plundringståg hade fienden öfwerraskat en karelare, benämnd

- 190** *mestadels* || till
191 There was formerly a village called Alajärvi (Fi.)/Alozero (Ru.) in Russian Karelia at N64°42'58" E33°365'19" and at least two other lakes with the name Alajärvi. It is unclear which one is meant here. EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>; Itä-Karjala 1934: kartta. (TS)
192 *släpade* || släppade
193 *Långt ifrån* || I stället för
194 *honom* || de
195 *fadren* || hans
196 A variant of the William Tell legend, in which the hero shot an apple placed on his son's head. The legend was known in modified form also in Scandinavia. Bergier 1990: esp. 78–114; Sarmela 1994: 183. (TS)
197 *handen*, || handen och
198 *enligt* || erhåll [erhållit]

- 199 sig || sin[a]
 200 fienderna nalkades || någon af fienderna närmade sig
 201 se [...] jag || se jag
 202 sina fiender || fienden
 203 sådan || forwi [förvirring]
 204 åter [...] tillfälle || lyckades
 205 ströftåg || ströfståg
 206 Lake Tuoppajärvi (Fi.)/Topozero (Ru.) is situated at N65°44' E31°50'. (TS)
 207 The River Kiisjoki (Fi.)/Kizreka (Ru.) discharges into Lake Tuoppajärvi from the south-west at N65°31'45" E31°54'53". EKI Place Names Database, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>; Itä-Karjala 1934: kartta. (TS)
 208 finnes || ligger
 209 Cf. the item of tradition which Cast-rén had recorded in Lapland, attributing the same deeds to Päiviö or Laurukainen. See p. 93. (TS)
 210 båtens || dess

Lahonen Tiitta, medan han låg försänkt i sin djupa sömn. Uppväckt af bullret omkring sig rusade Lahonen upp ur sin bädd, tog i hast båge, pilar och ett par benkläder på armen, gaf sig så att springa undan den förföljande fienden. En snabb löpare skulle han snart hafva räddat sig genom flykten, men den stränga vinterkölden

☞ 242 twang honom att ☞ tänka på betäckningen af sina bara ben. När han således hade wunnit ett litet försprång framför fienden, beslöt han att stadna och draga på sig¹⁹⁹ benkläderna. Men han hade knappt hunnit få det ena benet betäckt, förrän han uppnåddes af fienden. Rask och rådig spännde han sin båge, och så snart fienderna²⁰⁰ nalkades för att angripa honom, riktade han bågen än mot den ena, än mot den andra, ropande: "katscho, mie ammun" (se²⁰¹ dig för, jag skjuter dig). Genom denna list bragte han sina²⁰² fiender i sådan²⁰³ förvirring, att han åter²⁰⁴ fick tillfälle att fly och fullända sin klädsel, hvarpå han gömde sig undan i skogens djup. De roflystna fienderna fortsatte emellertid sitt ströftåg²⁰⁵ och kommo, efter att hafva föröfwat många våldsgerningar, till en sjö, benämnd *Tuoppajärwi*²⁰⁶. Härifrån ☞ önskade de färdas sjöledes till Pääjärwi, men i okunnighet om vägen förmådde de en bonde i *Kiisjoki*²⁰⁷ att styra deras båt till det åsyftade målet. På den väg, som fienderna hade för sig utstakat, finnes²⁰⁸ en fors, benämnd *niska*, som äger ett stort wattenfall. Så snart de nalkades denna fors, styrde lotsen fartyget helt nära till stranden, hoppade sedan på en sten och sparkade härwid båten ut åt floden.²⁰⁹ Fienderna kunde numera icke hejda båtens²¹⁰ fart, utan den fördes af strömmen in i den sjudande forssen. Der efter upptäckte man 40 mössor nedanom fallet.

Utom dessa och andra likartade berättelser om de Finska gränsboernes ströftåg till ryska²¹¹ Karelen hörde jag i Uhtuwa berättelser om ett jättelikt folk, som benämndes *Naikkolaiset* eller *Naikon kansa*.²¹² Om detta folks härkomst gick den sägen, att skogsrået (metsän paha) hade röfvat åt sig en christen qvinna och med henne sammanafat en gosse och en flicka, hvilka sedermera äktat hvarandra och frambragt till werlden en²¹³ gudlös afföda, känd under det²¹⁴ anförda namnet *Naikkolaiset*. Afskyende allt christligt²¹⁵ umgänge säges detta folk hafva uppehållit sig på ett berg, wid namn Haapawara, och der bildat ett inom sig slutet samhälle. Antalet af personer²¹⁶, som tillhört detta slägte, uppgifwes blott till 17 bägbärande män, hvilka under tjufkrigen påstås²¹⁷ hafva blifvit till sista man utrotade. Om detta folk har jag hwarken förr eller sednare hört²¹⁸ någon sägen.

Efter att hafwa rådfrågat de erfarnaste²¹⁹ personer i Uhtuwa och uttömt deras kunskaps-förråder²²⁰, begaf jag mig först till Tuopajarwi och fortsatte²²¹ sedan härifrån min resa genom Pääjärwi²²² till Kuusamo²²³. Under denna resa fann jag föga något annat, som för mitt ändamål war af intresse, än en mängd traditioner om Lapparne²²⁴. Man berättade²²⁵ om dem bland annat, att de fordom stått i fiendtligt förhållande till ett folk, som benämnes *Kiwikkäät*.²²⁶ Måhända utgör²²⁷ detta namn en förvrängning af *kiwikäet* (sing[ularis] *kiwikäsi* stenhändt) och antyder att ifrågawarande folk begagnat stenar såsom stridswapen. Till bekräftelse för denna förmodan tjenar den omständigheten, att man på ett ställe, der enligt traditionen en strid förefallit emellan Lapparne och

- 211 *ryska* || Ryska
 212 The *Naikkolaiset* people remain unidentified. Cf., however, *kven*. (TS)
 213 *en* || <->
 214 *det* [...] *Naikkolaiset* || 1. namnet *Naikkolaiset* || 2. det anförda namnet af *Naikkolaiset*
 215 *christligt* [...] *uppehållit* || 1. christligt folk hade || 2. christligt folk säges desse *Naikkolaiset* hafva bildat
 216 *personer* || detta
 217 *påstås* [...] *blifvit* || blifwit t<i[ll]>
 218 *hört* || förnum[mit]
 219 *erfarnaste* || kunnigaste
 220 *kunskaps-förråder* || forrad [förråder]
 221 *fortsatte sedan* || fortsatte
 222 Lake Pääjärvi (Fi.)/Pjaozero (Ru.) at N66°5' E31°0'. (TS)
 223 Kuusamo is a parish in Finland near the Russian border at N7317528 E599772 (N65°57'47" E29°11'44"). (TS)
 224 *Lapparne* || ~ och deras strider
 225 *berättade om dem* || berättade
 226 See e.g. oral tradition collected in Suomussalmi in 1909, noting that the *kivekkäät* were immune against witchcraft, because they had gone through fire and water before coming on raids to Finland. SKVR 4620, Suomen kansan vanhat runot <http://skvr.fi>. (TS)
 227 *utgör* || är

- 228 *som woro* || som i denna <-> woro
 229 *Kotakäräjät* ('*goahti* [Saami tepee] assembly') was a Saami institution for local jurisdiction and administration in the 18th and 19th centuries. Kent 2014: 40–41; Itkonen, T.I., 1948 II: 257. (TS)
 230 *mördaren* || den
 231 *genast* || på stället
 232 *desamme* || samm[e]
 233 *de trakter* || den landsträcka
 234 This sentence may be the main reason why C.G. Borg had dated Cast-rén's article *Ett Postscriptum* to 1839 and connected it with his Karelian journey, instead of his travels in Lapland in 1838 where it correctly belongs. See p. 190–200. (TS)

Kiwekkäät, skall hafva funnit en sten, som liknat en slunga. Bland öfriga traditioner, som²²⁸
 ✦ 246 woro gängse om ✦ Lapparne, will jag ännu anföra en, som gifwer en föreställning om deras sätt att skipa lag och rätt. En Lapp, boende i Kuusamo, hade i lönndom aflifwat sin hustru, men denna illbragd blef dock sedermera upptäckt af Lappens egen son, som war ett tioårigt barn. Gossen yppade brottet för sin dödade moders anförwandter, och dessa anmodade åter byns äldsta att häröfver anställa ransakning. Efter häfdwunnen sed församlade sig domarene hos den brottslige och anställde här ett så kalladt tält[-]ting (*kåta-käräjät*).²²⁹ Öfwerbewisad om sitt brott dömdes mördaren²³⁰ att hänga, och domen utfördes *genast*²³¹ af *desamme*²³² män, som fällt utslaget. Man wisar ännu stället, der Lappen skall blifvit hängd, och ortens innewånare förtälja, att man för icke lång ✦ tid tillbaka wid en kullfallen fura funnit hans skelett jemte en rostad kittel, en knif och en yxa.

I och med ankomsten till Kuusamo nödgades jag afbryta mina wetenskapliga sysselsättningar, emedan sommaren nu redan war till ända och mina medel i det närmaste uttömda. Dessutom woro äfwen sjelfva *de*²³³ *trakter*, jag nu hade att genomresa, fattiga på alla slags forntida minnen. Min wäg gick ifrån Kuusamo till Uleåborg och derifrån genom Österbotten och Tawastland till Helsingfors. Längs hela denna sträcka hafva både runosången och nästan alla minnen ifrån den mythiska fornåldern försvunnit.²³⁴ För ethnographen och linguisten skulle kanske dessa nejder erbjuda ett rikt fält,
 ✦ 248 men så beskaffade undersökningar ✦ woro för mitt närwarande ändamål främmande. Blott i förbigående egnade jag min uppmärksamhet åt

fortidens döda minnesmärken, i synnerhet åt de särskildta slag af stenrösen, som i största mängd förekomma längs hafskusten. Jag kunde nu ej sysselsätta mig med deras upprödjande, utan underrättade²³⁵ mig blott om de ställen, hvarest ifrågawarande rösen förekomma, i akt²³⁶ och mening att framdeles kunna göra dem till föremål för en sorgfällig undersökning.

Hvad nu de hufvudsakliga²³⁷ resultaten af min resa beträffar, så bestå de i²³⁸ en samling trollrunor, en²³⁹ mängd myt[h]iska och historiska traditioner²⁴⁰, ett antal sånger af blandadt innehåll o. s. v. Med största sorgfällighet har jag äfven sökt förskaffa mig alla slags till Kalewala hörande upplysningar och vågar hysa det hopp, att jag genom deras tillhjälp innan kort skall kunna utgifva en sven[s]k öfversättning af detta vårt²⁴¹ national-epos. Det skulle glädja mig, om jag härigenom kunnat uppfylla det förtroende, sällskapet wisat mig, och ersätta de kostnader, min resa föranledt. Hvad jag med full tillförsigt kan säga, är att redlig vilja icke trutit och aldrig skall tryta mig i de mål, som röra fosterlandets intressen.²⁴²

- 235 *underrättade mig blott* || gjorde mig blott underrättad
 236 *akt och mening* || hopp
 237 *hufvudsakligaste* || egentliga
 238 *i* || af
 239 *en mängd* || i ~
 240 The collected traditions are preserved in SKSA Castrén M.A. Kerääjäsidokset (S) 1–2.
 241 *vårt national-epos* || epo[s]
 242 There are three empty pages at the end of the mscr (p. 250–252).